

Tervetuloa
Viikarien Viikkiin

LASTEN LUONTOPOLULLE

Polku sopii 5-10-vuotiaille päivähoito- ja alakouluikäisille aikuisen kanssa retkeiltäväksi. Reitin varrella tutustutaan luonnonsuojeluun ja alueen elinympäristöihin. Polun varrella havainnoidaan, tuumitaan, leikitään, evästellään ja opitaan.

Reitti alkaa Gardenian pihalta ja on noin kolmen kilometrin pituinen. Aikaa kannattaa varata muutama tunti.

Sisällys

1	PUISTOPUUPERHE	5
2	SAVIPATJALLA	7
3	LUONNOLLISTA	9
4	ASUKKAITA & ASUMUKSIA	11
5	ELÄIMELLISTÄ MENOA	13
6	BONGARIN BINGO	18
7	KYYTÖÄIDIN TARINA	23
8	LINTUTORNISSA	25
9	METSÄN KERROSTALOSSA	27
10	LOPPURUTISTUS	29

0
100
200
300
400
500
600
700M

VIIKARIEN VIIKKI

Ohjaajan viikko

RETKEN OHJAAJALLE

Viikarien Viikki on tarkoitettu avuksi Sinulle, joka lähdet päivähoito- tai alakouluikäisten kanssa luontoretkelle Viikkiin. Tutustu kirjaan ennen retkeä.

KIRJASEN KÄYTÖSTÄ

- ▶ Viereisellä sivulla kerrotaan alueesta.
- ▶ Sivuilta 3-4 löydät tietoa polun sisällöstä ja mukaan varattavista tarvikkeista.
- ▶ Kymmeneen rastiin liittyvät tekstit ja kuvat, rastin 5 eläinkortit sekä rastin 6 bingoruudukko ovat sivuilla 5-29.
- ▶ Kirjasen kannet toimivat karttana ja takakannesta löydät sisällysluettelon.
- ▶ Eläinkortit ja kuvasivujen yksiväriset viivapiirrokset voit monistaa väritettäväksi ennakoon. Monista myös bingoruudukko, jos retkeilijöitä on useampia.

TEKSTIT

Leipäteksti kertoo taustatietoja ohjaajalle. Kerro niitä viikareille harkintasi mukaan omin sanoin.

Suoraan viikareille kerrottavat tiedot, tehtävät ja kysymykset on painettu värillisellä tekstillä.

Loitsut ovat yhdessä hoettaviksi, loğun runot vaikka ryhmissä esitettäviksi.

ALAREUNAN värillisellä alueella kerrotaan lisätietoja Viikarien Viikkiin liittyvistä asioista.

- ▶ Sieltä löydät myös tiedot rastin paikasta, tarvikkeista ja muista huomioon otettavista asioista.

Julkaisija

Helsingin kaupungin rakennusvirasto

Teksti

Virpi Ojanen
Elina Nummi
Maija Ylikotila (rasti 8)

Kuvat

Virpi Ojanen
Maija Ylikotila (rasti 8)

Taitto

Virpi Ojanen

Asiantuntijat

Nina Trontti, Markku Heinonen, Tuuli Ylikotila

Painettu

Paintek Pihlajamäki Oy
Painos 2000 kpl, Helsinki 2008

VIIKISTÄ JA VANHANKAUPUNGINLAHDESTA

Nimeä Viikki käytetään usein, kun puhutaan Viikistä ja Vanhankaupunginlahdesta, josta osa on luonnonsuojelualuetta (316ha). Alueella on monenlaisia elinympäristöjä kasveille, eläimille ja muille eliöille. Luonnonsuojelualue on Helsingin tärkein ja kansainvälisestikin merkittävä luontokohde.

Lyhyelläkin retkellä havaitsee aina jotakin mielenkiintoista. Alueella on tehty havaintoja liki 300 lintulajista. Linnuistaan Vanhankaupunginlahti tunnettiin jo 1800-luvulla, kun lintumaalari Magnus von Wright ystävineen retkeili alueella.

KOSTEIKOT JA LAITUMET

Vanhankaupunginlahden rannat, kuten muutkin kosteikot, ovat uhanalaisia. Muuttaville vesilinnuille ne ovat elintärkeitä ruoka- ja suojapaikkoja. Suurin osa Viikin luonnonsuojelualueesta on matalaa avovettä ja kosteikkolintujen suosimaa ruovikkoa. Lisäksi alueella on rantaniittyjä ja -metsiä.

meriharakka

Luonnonsuojelualuetta ympäröivät yliopiston koetilan laitumet ja pellot. Ne ovat luonnonsuojelualueen suojavyöhykkeenä ja rikastuttavat seudun eläin- ja kasvilajistoa. Joka vuosi tuhannet muuttolinnut levähtävät laitumilla. Peltojen liepeillä pesii lukuisia lintulajeja kuten töyhtöhyppä ja meriharakka.

HOITO JA TUTKIMUS

Aluetta elvytetään monin tavoin kasvien ja lintujen suojelemiseksi. Hoidosta huolehtii Helsingin kaupungin rakennusvirasto tukeaan ympäristökeskus, lintuharrastajat sekä luonnonsuojelijat.

Tutkijoille suojelualue on tärkeä havainnointipaikka. Viikissä kosteikkolintuja on tutkittu yli 150 vuotta, pidempään kuin missään muualla Suomessa. Vanhankaupunginlahti kuuluu EU:n Natura-verkostoon ja on listattu arvokosteikoksi Ramsar-suojelusopimukseen.

Alueella on myös Helsingin yliopiston *arboretum* eli puulajipuisto. Sillä on oma luontopolku opastauluineen. Viikarien Viikki-polkuun ei sisälly asiaa arboretumista, mutta mikään ei estä tutkimasta ”maahanmuuttajapuita” matkan varrella.

- ▶ LUONNONSUOJELUALUE on erityisalue, jonka tarkoituksena on pysyvästi suojella, pitää yllä tai palauttaa alkuperäistä luontoa sellaisenaan, tiettyjä luonnonpiirteitä, kehitysprosesseja, lajeja, maisemia tai kulttuuriympäristöjä. Suojelu tähtää tulevaisuuteen. Luonnonsuojelualueen käyttö sovelletaan näihin tavoitteisiin eikä se saa vaarantaa suojelua.

VIIKISTÄ JA VANHANKAUPUNGINLAHDESTA VERKOSSA

- ▶ www.hel2.fi/ymk/julkaisut/oppaat/retkiopas/viikki.pdf ja www.gardenia-helsinki.fi

VIIKARIEN VIKKI

POLUN TAVOITTEET

Lapsi

- oppii ymmärtämään ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta.
- liikkuu luonnossa ja nauttii siitä.
- oppii, miksi luonnonsuojelualueita on.
- harjoittelee eliöiden tunnistamista.
- tutustuu ja eläytyy kulttuurimaiseman, metsän ja kosteikon elämään.

SISÄLLÖSTÄ

Polku on suunniteltu 5-10-vuotiaille päivähoito- ja alakouluikäisille retkeiltäväksi aikuisen kanssa. Polku kertoo luonnonsuojelualueesta sekä tutustuttaa kolmeen erilaiseen elinympäristöön: peltoon/laitumeen, metsään ja kosteikkoon sekä niiden asukkaisiin.

Polku alkaa Gardenian pihalta ja retken voi päättää sinne. Matkaa kertyy noin kolme kilometriä. Kymmenen rastia on merkitty maastoon numeroiduin kyltein, joissa on tunnuksena nokikana. Linnun nokka osoittaa etenemissuunnan.

ELÄINREPUN rastia 5 varten saa lainaksi Gardenian neuvonnasta (päiväkotiryhmille, sisältää eläinkortit ja 20 eläinpäähinettä). Sieltä vuokrataan myös kiikareita. Ennakkovaraukset p. 09-3478 400.

**Varatkaa aikaa vähintään 3-4 tuntia.
Kiireetön retki on onnistunut retki.**

VALMISTELUT

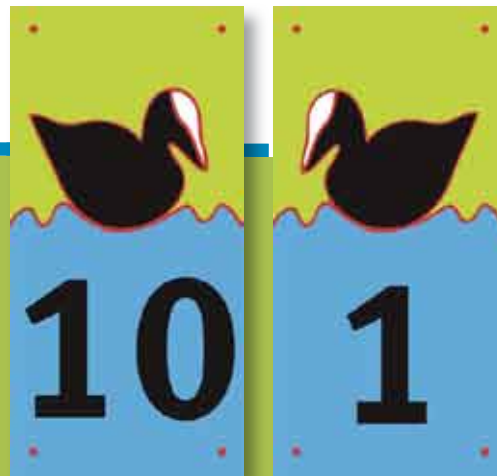
- Rasti 5: kopioidut (väritetyt) eläinkortit tai sakset korttien vihkosta irrottamista varten.
- Rasti 6: kopioidut bingomonisteen, vähintään 1kpl/ ryhmä

AIKUISELLE LISÄKSI MUKAAN

- kyniä Bongarin bingoa varten
- Kiikarit ja /tai digikamera havaintojen tallentamiseen.
Lintukirja, kasvikirja tai muu opaskirja lajien tunnistamista helpottamaan.
- Rasti 8: paperia havisteluun

VIIKARIN VARUSTEET

- Kumisaappaat tai tukevut ulkoilukengät sekä säänmukainen vaatetus
- Eväsreppu, johon on pakattu esimerkiksi retkilounas ja välipala sekä juotavaa. Pakatkaa mukaan ekoeväitä, joista syntyy mahdollisimman vähän roskaa!

LÄHDE viikariretkelle sulan maan aikaan. Talviretkeilyä varten löydät hauskan TALVEN TAIKAA- aineiston Internet-osoitteesta www.hel.fi/ymk

→ klikkaa ympäristökasvatus

→ klikkaa ympäristökasvatusmateriaalit

GARDENIA-HELSINKI

www.gardenia-helsinki.fi

Gardenian aulassa on pieni näyttely Viikin luonnonsuojelualueesta ja sieltä voi ostaa Viikin retkikarttoja. Gardenia on trooppinen puutarha, jossa kasvaa hyöty- ja viljelykasveja lähinnä Kaakkois- Aasiasta. Kokoelmassa on hedelmäpuita, mauste-, kuitu- ja lääkekasveja sekä metsätalouspuita. Ulkoalueella on japanilainen kivipuutarha sekä mm. pioneja, hedelmäpuita ja kesäkukkia. Gardenian ruusutarhassa kasvaa 35 jaloruuksulajia, joiden kukkia voi ihailla kesäkuun lopulta syyskuun alkuun.

► Gardenian trooppinen puutarha on avoinna ma – to kello 10 – 18, la, su 10 – 17. Kasvienhoito-päivinä perjantaisin sisäpuutarha on suljettu.

MAATALOUSHUSEO

www.helsinki.fi/viikki/maatalousmuseo.html

Maatalousmuseoon retkeläiset törmäävät lähtiessään Gardenian pihasta Viikin tilan viertä kulkevaa Hakalantietä. Museo esittelee perinteistä maataloutta ja sen sivuelinkeinoja. Viehättävän vanhanaikainen näyttely kuvaa maaseudun oloja ennen sotia, maatalouden voimakasta koneellistumista ja konekulttuurin varhaisvaiheita. Kokoelmiin kuuluvat myös kasvinsiemennäytteet, maasepän pajan esineistö ja yli sata kipsiveistosta palkituista kotieläimistä.

► Gardenia-Helsinki järjestää ryhmille opastettuja kierroksia maatalousmuseossa.

1 PUISTOPUUPERHE

Tutustutaan neljään puistopuuhun tuntu-
merkkien avulla. Listassa on sekä yleisiä että
vuodenaikaan liittyviä vihjeitä. Valitse niistä
sopivat ja lue ne ääneen. Näytä viereisen
sivun kuvia, jos vihjeet eivät aukea. Leikkijät
tutkivat puita vihjeiden perusteella, siirtyvät
puun luo ja oppivat puulajin nimen.

PUUT PUHUVAT

"Oletko huomannut, että me puutkin olemme
erilaisia? Me tässä rivissä olemme puistopuita.
Kaupungeissa pihoihin, puistoihin ja katu-
jen varsille istutetaan puita, jotka kestävät kolhuja
ja ilmansaasteita. Puistoihin istutetaan koris-
teellisen näköisiä puita ilahduttamaan ihmisiä.
Meitä puita kasvatetaan taimitarhoissa monta
vuotta. Sitten meidät kuljetetaan kaupunkiin.
Osaamme puhdistaa hengitysilmaasi ja suo-
jaamme sinua paisteelta ja pölyltä. Ja annam-
me silmäniloa sekä asuinpaikkoja ja ruokaa
eläimille."

"Nyt suhisemme sinulle vihjeitä ja tuntomerkke-
jä. Kuuntele niitä ja katsele meitä. Kun arvelet
tietäväsi, mikä puu on äänessä, siirry rauhassa
sen luo."

HEVOSKASTANJA

"Runkoni on harmaanruskea ja hilseilee vanhem-
miten. Suuri lehteni leviää kuin sormet kädessäsi,
mutta pitkän varren eli lehtiruodin päässä."

Kevät "Silmut, joissa puhkeamattomat lehdet
asuvat, ovat tahmeita kuin nuolaistua karamelli."

Kesä "Alkukesällä, touko- kesäkuussa kukin
komeasti. Vaaleat, punakoristeiset kukkatertut va-
laisevat maisemaa kuin soihdut. Silloin pörriäiset
pitävät minusta!"

Syksy "Tummanruskeat, pulleat siemeneni,
kastanjat, ovat kypsyneet piikkipallojen sisällä.
"Siemeniäni ei voi syödä, ne ovat myrkyllisiä."

- **PAIKKA** Puurivi Gardenian pihalla lähellä Viikkiin johtavaa käytävää.
- **PUURIVI** Kymmenen puun rivissä kasvavat esiteltujen lisäksi sembra- ja makedonianmänty, jalopähkinä ja saarnivaahtera.
- **MUUTA** Gardenian aulassa on pieni näyttely Viikistä ja WC.

TUNTOMERKKEJÄ

JALAVA

(vuorijalava ja kynäjalava)

"Runkoni on tummanruskea. Lehteni puoliskot
ovat erikokoiset: toisen puolen alareuna alkaa
alempaa kuin toisen. Lehteni on soikea ja siinä on
suonia kuin kalassa ruotoja. Se tuntuu karhealta
kissan kieleltä tai isän poskelta ennen parran-
ajoa. (Kynäjalavan lehti on pehmeämpi.)"

Kevät "Pienet tupsukukkani avautuvat jo huhti-
toukokuussa. Katso tarkasti, niitä ei ole ihan
helppo huomata!"

Kesä "Siemeneni ovat kuin suuria kaurahiu-
taleita. Aluksi ne ovat vihreitä, mutta muuttuvat
sitten vaaleanruskeiksi."

LEHMUS

(puistolehmus ja metsälehmus)

"Runkoni on ruskea ja vanhana rosokaarnainen.
Lehteni puhkeavat heleän vaaleanvihreinä. Ne
ovat pehmeitä ja sydämen muotoisia. Serkkuni
metsälehmus eli niinipuu on pienilehtisempi."

Kesä "Löydätkö vaaleanvihreitä kukkiani? Ne
tuoksuvat makealta ja kimalaisetkin rakastavat
siksi minua heinäkuussa. Kukkani kasvavat ter-
tuissa."

Syksy "Siemenkimpullani on yksi siipi, jonka
avulla se surraa maahan odottamaan itämistä.
Siemenpalloni tuntuvat sametilta. Syysvärini on
yleensä keltainen."

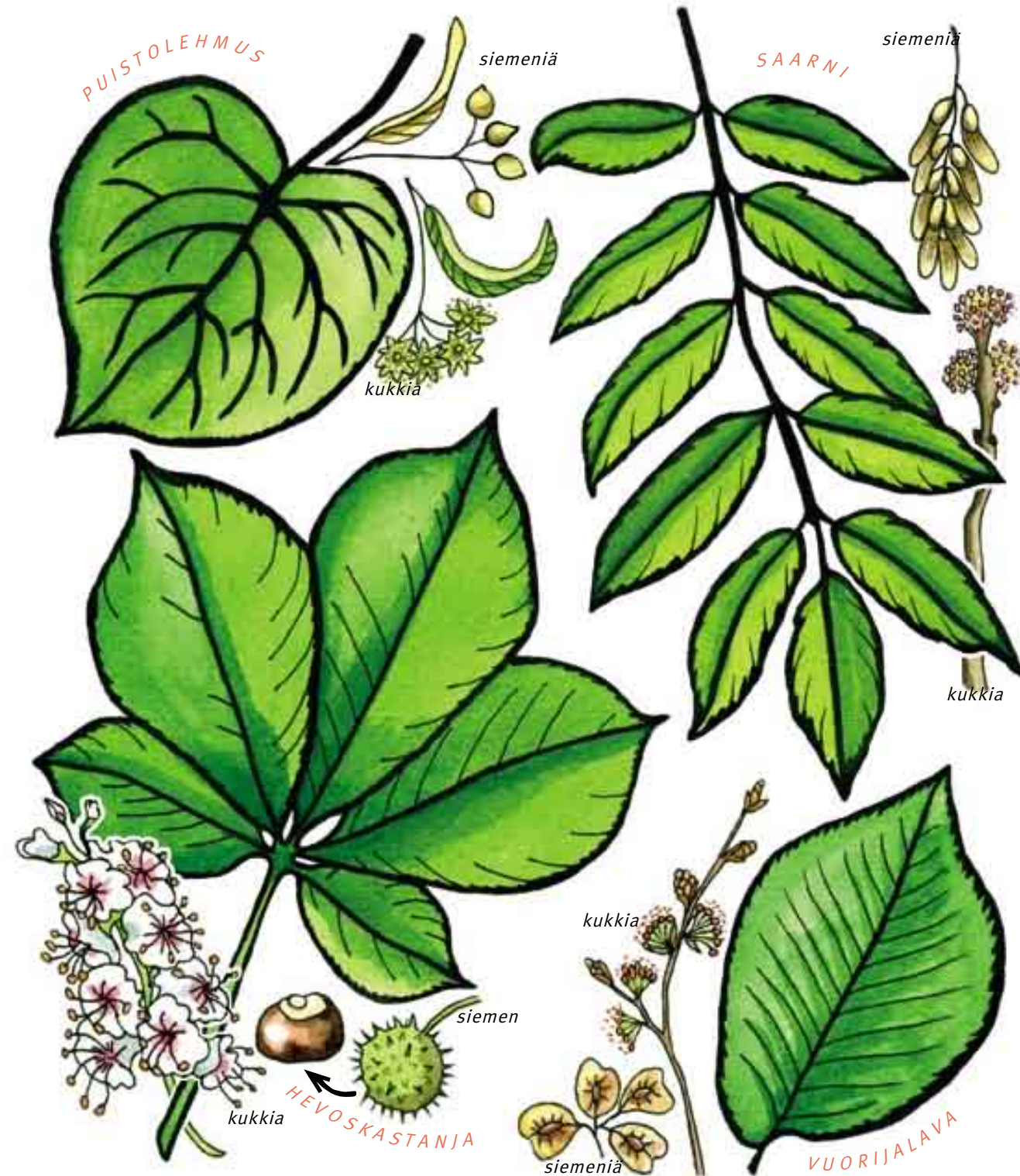
SAARNI

"Runkoni on harmaanhvihreä. Suuret lehteni
muistuttavat pihlajan lehtiä: keskellä "viiva" eli
lehtiruoti ja sen ympärillä pikkulehtiä. Silmuni
ovat pikimustia."

Kevät "Lehteni puhkeavat keväällä myöhemmin
kuin muilla puilla. Kukin ensin, vasta sitten lehdet
kasuvat."

Syksy "Varistan lehteni ennen muita puita.
Siemenkimput (kuin litteät rypäletertut) jäävät
riippumaan paljaille oksilleni."

LEHMUS on suomen yleisin puistopuu. sitä
kutsutaan rakkauden puuksi. Miksiköhän?
Suomen suurin lehtipuu on tammisaarelainen
VUORIALAVA (39,3 m).
SAARNEA on kutsutaan maailmanpuuksi
islantilaisissa tarinoissa.
HEVOSKASTANJA on kotoisin Kreikasta.
MIETINTÄÄN: Mitä eroa on puistolla ja metsällä?

2 SAVIPATJALLA

KAUPUNGIN KESKUSTASSA

Olemme nyt Helsingin keskipisteessä ja entisessä merenpohjassa. Olisitko arvannut että pääkaupungin keskustassa kuljeskelevat lehmät! Kun Helsinkiä katsoo kartalta, sen maantieteellinen keskikohta on näillä main.

Viikissä on viljelty maata ja laidunnettu karjaa 1400-luvulta lähtien, yli 500 vuotta. Nyt näitä pelloja viljelee Helsingin yliopisto, eli täällä voi opiskella maataloutta ja karjan kasvatusta.

Miten laidun ja pelto eroavat toisistaan? Mitä pelloilla kasvatetaan? Mitä ruokaa saa viljasta? Entä lehmästä? Mikä on lehmän lapsen nimi, entä lampaan?

RANNOISTA PELTOJA

Kauan sitten täällä oli niin kylmää, että Suomi oli paksun jääkerroksen alla. Raskas jää painoi maaperää alaspäin.

Sitten ilmasto lämpeni. Jäästä suli maan päälle paljon vettä, 60 metriä. Kaikki Helsingin rannat olivat veden peitossa, vain korkeimmat kukkulat pilkistivät esiin saarina. Veden mukana kulkeutui paljon savihippuja, jotka vajosivat veden pohjaan. Niistä kasautui meren pohjaan paksu kerros savea.

Vähitellen maa kohosi ja rannat paljastuivat veden alta. Niistä tuli hyviä viljelypaikkoja, sillä maa oli ravinteikasta. Alueet olivat tasaisia, joten niitä oli helppo viljellä.

Monet Helsingin rannat ovat nykyäänkin pehmeää savimaata. Kun rakennetaan uusia taloja muinaisille rannoille, maa pitää paaluttaa syvälle, jotteivät rakennukset vajoaisi. (kuva)

- ▶ **PAIKKA** Hakalaidun peltoaukealla
- ▶ **VÄLINEET** Kiikareista on iloa tässä; lehmiä ja lintuja näkyy usein.

LAIDUN JA PELTO

Nyt seisomme savipatjalla, joka on jopa 35 metriä paksu. Sen alla on rosainen peruskallio.

SAVIPATJAKETJU

Jos teitä on tusina tai enemmän, tehkää savipatjaketju:

Levitä kädet suorina sivuille. (Matka kädestä toiseen on suunnilleen saman pituinen kuin sinä.) Ota vieruskavereita kädestä kiinni. Teistä muodostuu ketju, joka on suunnilleen yhtä pitkä, kuin jalkojenne alla olevalla savipatjalla on paksuutta (20-35 m).

PELLON JA LAITUMEN LAIDALLA

Mietitään:

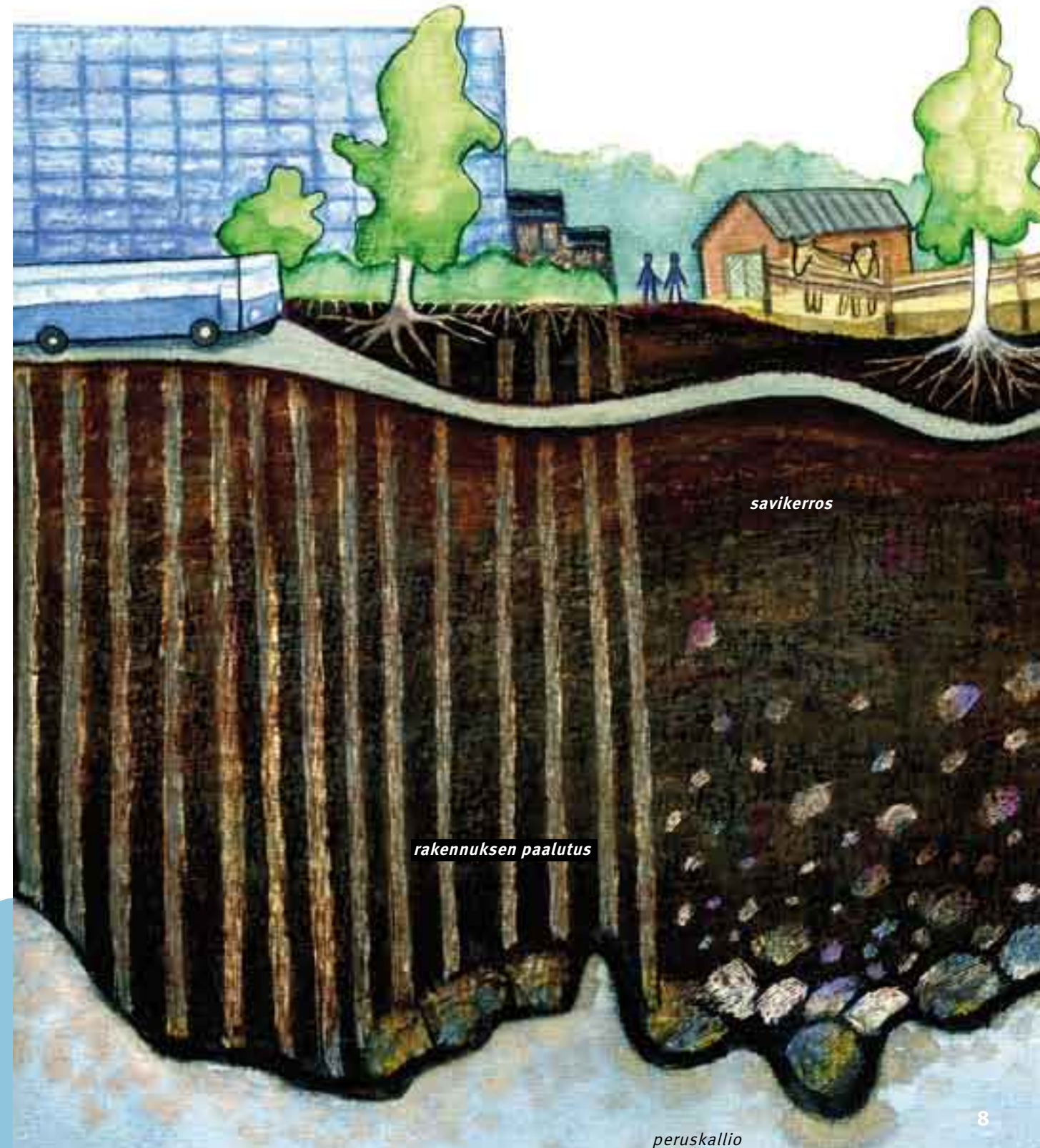
Miten ihminen on muuttanut maisemaa? Miten villieläimet tai luonnonkasvit hyötyvät viljelystä tai laiduntamisesta?

Viljelykasvit tarjoavat ravintoa eläimillekin, eivät vain ihmisille. (Ja sekös viljelijää joskus harmittaa!) Muuttomatkoilla linnut laskeutuvat syömään siemeniä ja orasta pelloilta. Pelto houkuttelee myös pikkujärsijöitä (hiiret, myyrät) ja peltolintuja kuten kottaraisia, kiuruja ja töyhtöhyppäiä, ravinnonhakuun. Ne ovat puolestaan pienpetojen (kettu) tai petolintujen (kana- ja varpushaukka) ravintoa. Pellot ovat oivallinen suojavyöhyke luonnonsuojelualueelle, koska nekin houkuttelevat lintuja ja niillä käyskentelevät autojen ja ihmisten sijasta lehmät.

Tästä seuraavalle rastille voidaan kulkea "Yksi pieni töyhtöhyppä hyppi näin, pellon reunuksia metsää päin..."- laulun tahdissa.

Töyhtöhyypät

savikerros

rakennuksen paalutus

peruskallio

3 LUONNOLLISTA

Äsken olimme paikassa, jossa ihmisen käden, jalan ja koneiden jälkiä oli näkyvissä. Kuuletko nyt koneiden ääniä? Millaisia?

Katsele ympärillesi. Mitä sellaista näet, minkä syntyy ihmisen ei ole vaikuttanut? Mitä ihmisen tekemää keksit tästä paikasta?

MIKSI LUONTOA SUOJELLAAN?

Alue, jossa kohta liikumme, on osaksi luonnonsuojelualuetta. Tällaisilla alueilla ihminen haluaa parantaa eläinten ja muiden eliöiden elinoloja. Siksi luonnonsuojelualueet säilytetään mahdollisimman koskemattomina. Helsingissä on monenlaisia luonnonsuojelualueita. Viikki on erityisesti levähdyspaikka linnuille ja kotipaikka lintujen ravintoeliöille.

Luonnonsuojelualueella suojellaan pysyvästi tai palautetaan ennalleen alkuperäistä luontoa. Luonnonsuojelualueella saa liikkua, mutta aluetta saa käyttää vain sellaisten asioiden tekemiseen, jotka eivät vaaranna luonnonsuojelua.

Miten ihminen voi auttaa kasveja, esimerkiksi kasvavia puita tai viljelykasveja?
Entä eläimiä, kuten lintuja Viikissä?

LUONNON HOITOA VIKISSÄ

- Luonnonsuojelualan ruovikkoa niitetään.
- Lehmät laiduntavat rantaniityllä.
- Lepakoille ja uuttukyyhkyille on ripustettu pönttöjä.
- Lahopuuta ei korjata pois. Pötkelöissä ja maassa lahoavissa puissa viihtyvät hajottajat, jotka ovat hyönteissyöjiä herkkua.

LUONNONSUOJELUALUE

Kyyttöjä

SOPIMUS

Luonnonsuojelualueella me ihmiset, niin isot kuin pienetkin, olemme vieraina eliöiden valtakunnassa. Kuljemme niin, että aiheutamme mahdollisimman vähän häiriötä ja annamme vakituisten asukkaiden elää rauhassa. Täällä, kuten missä tahansa muuallakin luonnossa liikkuja muistaa muutaman asian:

Kuljen vain polkuja ja pitkospuita pitkin.
En roskaa koskaan.
En katko kasveja, en kerää mitään mukaan.
Katselen ja kuuntelen eläimiä, mutta annan niiden lellä ihan rauhassa.

Suojelualueelle saapumisen kunniaksi taputetaan rytmikkäästi ja lausutaan alkuloitsu:

Pelto, laidun, puu,
hu-huu,
ruoko,
rantavesi!
Kuka kumma tänne pesi?

► PAIKKA

Metsän reunassa peltoaukean jälkeen kävelyteiden risteyksessä käännytään oikealle ja jatketaan matkaa seuraavaan risteykseen, josta löytyy rasti 3.

LEPAKONPÖNTTÖJÄ voi nähdä ainakin vähän ennen rastia 10, kun lähestytään uudelleen peltoaukeaa.

4 ASUKKAITA & ASUMUKSIA

TUTKITAAN TAULUJA

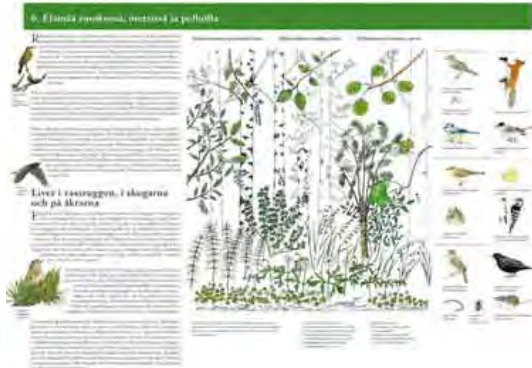
Keinumäen opastauluista erityisesti 1, 5 ja 6 on suunniteltu lapsikävijöitä ajatellen. Taulu 1 tutustuttaa alueen karttaan. Taulut 5 ja 6 esittelevät eläinten asuinpaikkoja ja pesärakennelmia.

Tutustukaa taulujen kuviin ja miettikää vastauksia kysymyksiin. Pienille polkulaisille ohjaaja kertoo, mitä tauluissa lukee. Polkulaiset voivat myös toivoa, mistä luetaan.

STADIN LINTUPARATIISI KARTALLA TAULU 1

Missä kohdassa kartalla olette nyt?
Mistä päin tulitte Viikarien Viikkiin? Minne matkanne jatkuu?
Löydätkö kuvista tuttuja eläimiä? Entä sellaisia joita et ole nähnyt luonnossa?
Missä kulkevat luonnonsuojelualueen rajat?
Millaisia elinympäristöjä eläimille keksit kartalta?

ELÄINTEN KAUPUNGINOSA TAULU 6

Miten sinä asut: Korkealla vai matalalla? Kadun, puiston tai metsän laidalla?
Katsoessa taulun kuvaa:
Millaisia matalalla kenttäkerroksessa asuvia eläimiä tiedät? Entä kasveja?

Tauluun 1 voi tutustua perusteellisestikin.

Mitä värit kuvaavat kartalla?
Millaisia karttamerkkejä löydät? Miten ne eroavat kartan piirroskuvista?
Mikä on kartan mittakaava?
(1:6000 eli 1cm kartalla on 60 m maastossa)
Onko kartalla sinulle tuttuja paikkoja?

PESÄ PIKKUINEN JA MAJA HATARA TAULU 5

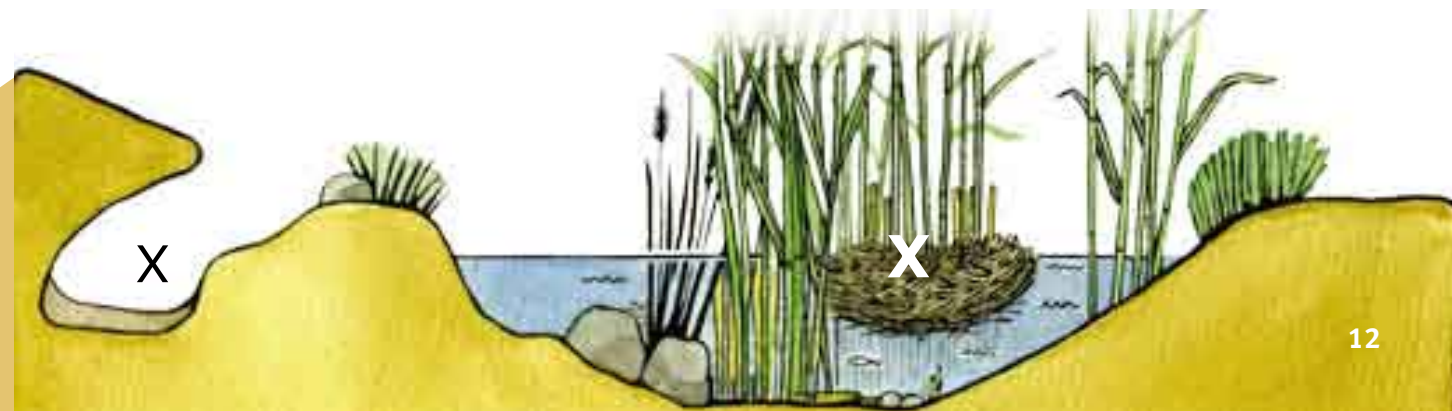

Tiedätkö, mitä ainetta kotisi seinät, katto ja lattia ovat? Entä kuka talon on rakentanut? Useimmat eläimet rakentavat kotinsa itse. Mietitään, miten ne valitsevat asuinpaikkansa?
Mitä eläimiä tunnistat kuvista?
Oletko nähnyt jonkin eläimen "asunnon"? Jos olet, millaisen?

Viereisen sivun kuva johdattaa seuraavan rastin eläytymisleikkiin:

Mikä eläimestä tekee ruovikkoon kelluvan pesän? Mikä asuu maakolossa? Entä kosteissa koloissa veden lähellä? Mikä eläin viihtyy luolissa, ullakoilla ja puihin ripustetuissa pöntöissä?

ELINYMPÄRISTÖ (habitaatti) on paikka, jossa tietty eliö voi elää ja lisääntyä, paikka, jossa on eliölle sopivat ympäristöolot (mm. suojat tai saalistuspaikat) ja tarvittavat resurssit (ravinto, pesärakennusaineet).

- PAIKKA Keinumäen opastaulut hauskan lintutoteemin liepeillä.
- MUUTA Lähellä WC.

5 ELÄIMELLISTÄ MENOA

LEIKITÄÄN ELÄIMIÄ

Opasta leikkijöitä:

MUUTUT ELÄIMEKSI

"Hetken kuluttua saat muuttaa tänne – eläimänä! Vedä pinkasta kortti. Älä näytä sitä kenellekään. Mieti, miten kortin eläin liikkuu ja äänтелеe. Jos et tiedä, kysy minulta neuvoa. Sitten muutut kortissa kuvatuksi eläimeksi. Liikut ja ääntelet sen tapaan."

ETSI ELÄINPERHEESI

LEPAKOT, KETUT, NOKIKANAT, SAMMAKOT

"Vanhaan asuinpaikkaasi alettiin rakentaa kauppakeskusta ja eläinten pesät tuhoutuivat. Lähdit kiireesti etsimään uutta kotia. Lähdön hätäkässä olet eksynyt muista perheenjäsenistäsi. Etsi nyt perheesi, eli ne, jotka liikkuvat samaan tapaan kuin sinä. Kun tapaatte toisenne, tarkistakaa vielä kortista, että olette samaa perhettä."

Jos eläinreppu on mukana, jaa leikkijöille eläintunnukset.

UUTEEN KOTIIN

"Katselkaa perheen eläinkorttia yhdessä. Voitteko muuttaa tänne? Tutkikaa, löytyykö täältä alueelta perheellenne sopiva pesäpaikka? Entä löydätkö täältä ravintoa? Kuka voi olla vihollisenne? Miettikää myös, miten kannattaa suojautua, etteivät vihollisenne saa teitä kiinni. Etsikää perheellenne uusi koti ja ruokaa. Muistakaa olla varovaisia ja pysyä muiden näkyvisä!"

PERHEET KERTOVAT

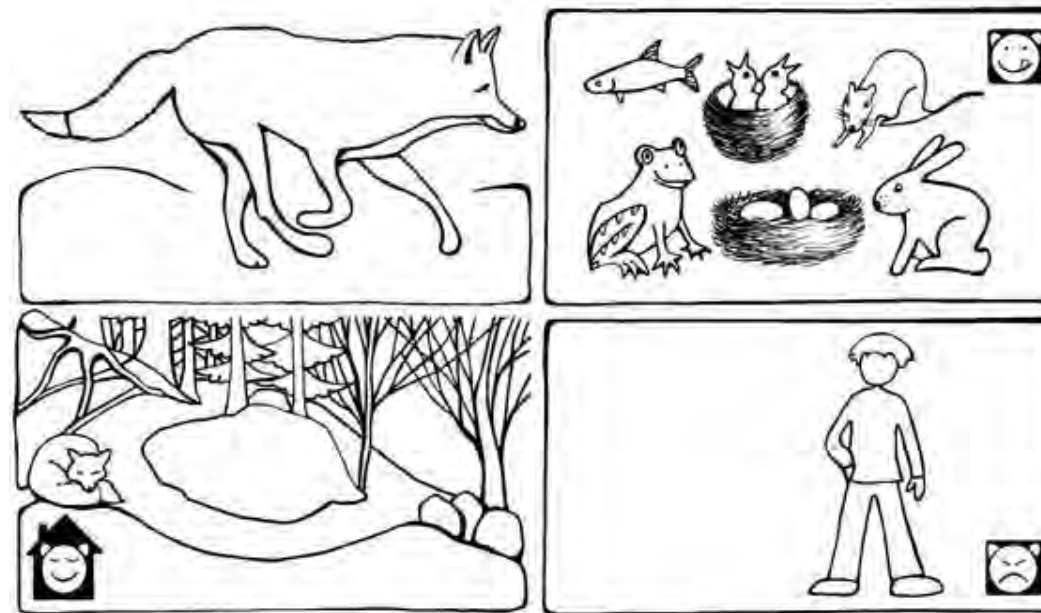
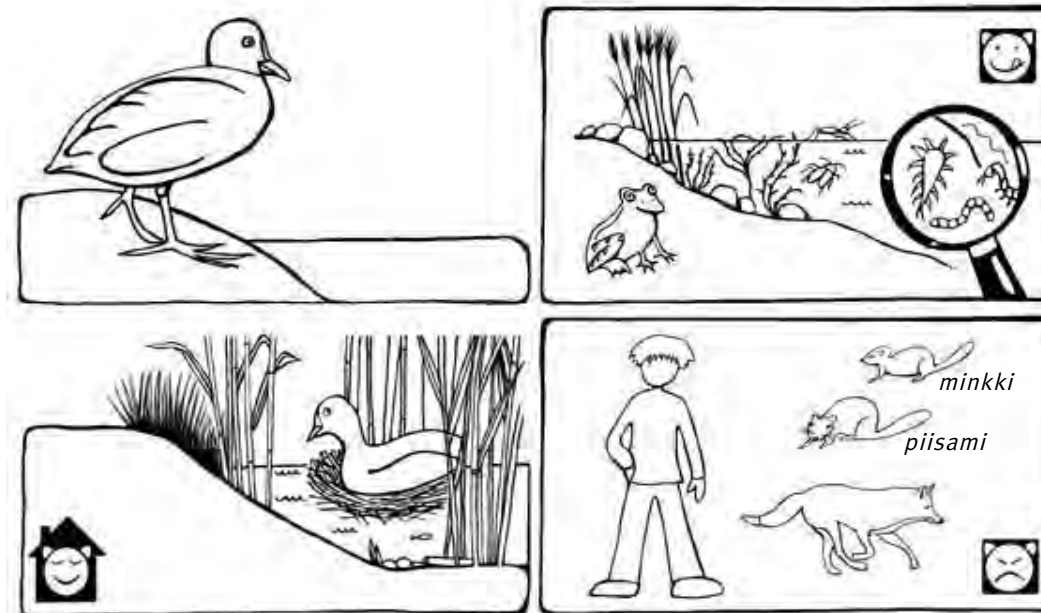
"Kokoonnutaan yhteen. Jokainen perhe kertoo, keitä ovat ja millaisia tuloksia he saivat tutkimuksestaan: Muuttaako perhe tänne? Keskustellaan vielä, miten näiden perheiden tulo alueelle vaikuttaa toisten eläinperheiden elämään. Esimerkiksi kettu herkuttelee lintujen munilla."

Jos käytätte eläintunnuksia retken loppuun asti, kerää ne pois vasta loppurutistuksen jälkeen.

- **PAIKKA** Keinumäki, opastaulujen ja lintornin välinen alue
- **TARVITAAN** Monistetut eläinkortit (tai ryhmille Eläinreppu Gardeniasta)

EVÄSTAUOLLE

löytyy hyvä paikka penkkeineen ja pöytineen Keinumäen lintutornin juurelta. Syödään rauhassa eväät. Nopeat voivat tutkia ympäristöä, mutta ei kannata kiivetä torniin, sillä se ei ole pienille turvallinen. Hakalan lintutorni sopii paremmin lasten kiivettäväksi. Se on uudempi ja suurempikin!

NOKIKANA

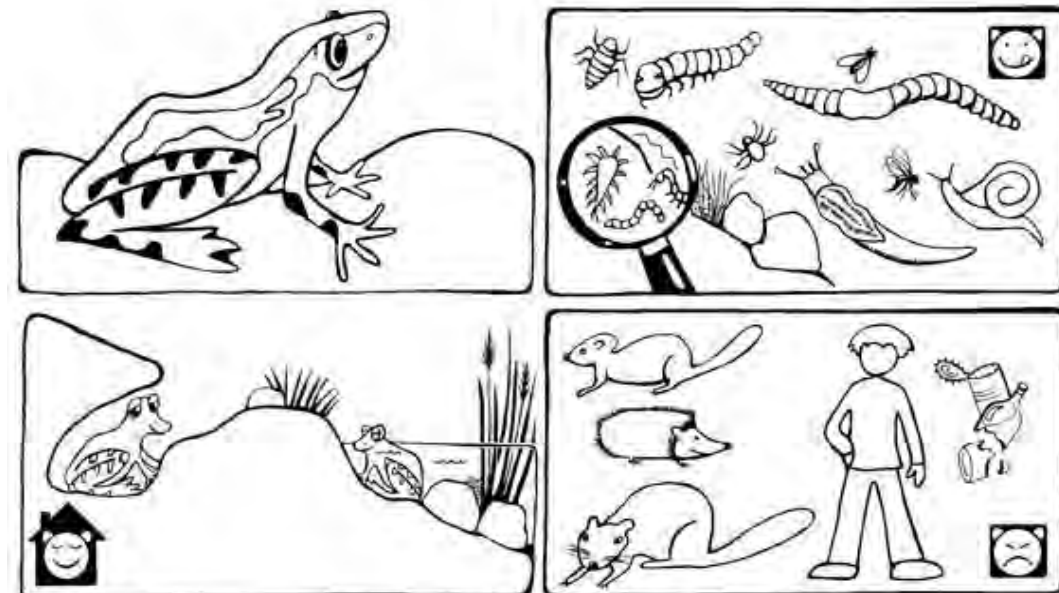
ASUN rehevöityneissä järvissä ja merenlahdissa. Teen veteen kelluvan pesän. Pesin yksittäisparina, en parvessa. Viihdyn suojassa muiden lintujen lähistöllä.

LIIKUN: Vedessä uin sulavasti, mutta päätä nykien. Kävelen isoilla varpaillani vaappuen. Lentoon lähtiessäni otan juoksemalla pitkän vauhdin.

SYÖN vesikasvien osia ja veden selkärangattomia, joskus harvemmin sammakoita, linnunpoikasia ja pikkunisäkkäitä.

VAARAKSI minulle ovat ihminen, minkki, kettu ja piisami.

ÄÄNTELEN: Yleisimpiä ääniäni ovat terävä, metallinen ”tik” ja kurahtava ”kruu”. Poikaseni kirskautelevat kuin ruostunut ovi.

KETTU

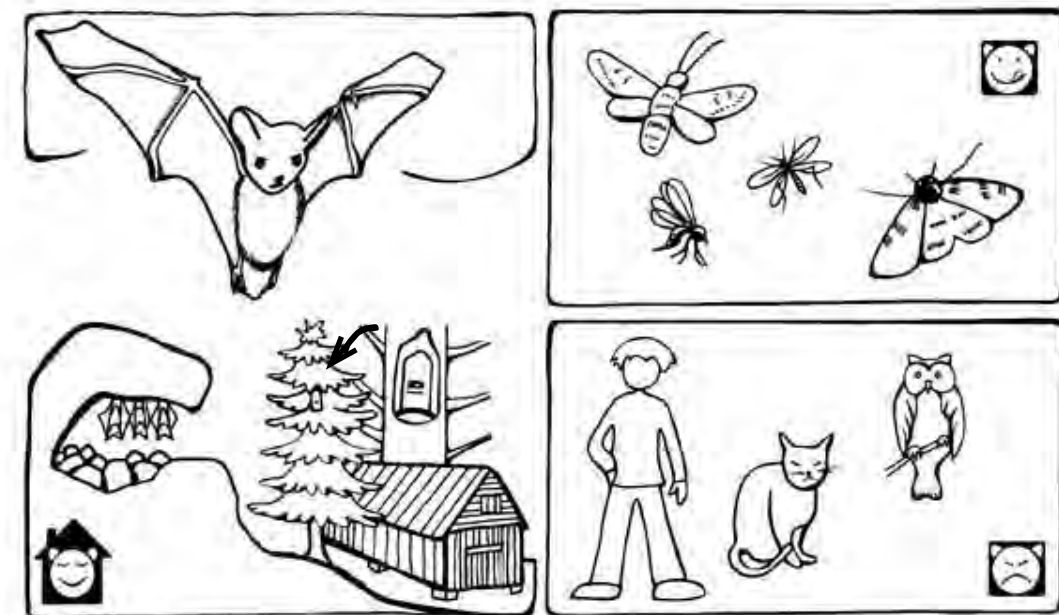
ASUN yleensä mäyrien kaivamassa tai muussa valmiissa onkalossa. Pesää käyttää usea kettusukupolvi peräkkäin.

SYÖN kalaa, lintuja ja niiden munia, sammakoita ja jopa jäniksen kokoisia nisäkkäitä.

VAARAKSI minulle on ihminen.

ÄÄNTELEN: Haukahtelen kimeästi ja venytellen.

LIIKUN: Juoksen pitkiäkin matkoja koiran tapaan. Tassuni menevät juostessa peräkkäin, kuin juoksisin suoraa viivaa pitkin.

SAMMAKKO

ASUN kosteissa, varjoisissa paikoissa, rannoilla ja koloissa. Talvella horrostan ojien, järvien ja merenlahtien pohjamudissa, kaivoissa tai kaivannoissa, joskus kuivemmissa paikoissa.

VAARAKSI MINULLE ovat siili, minkki, kettu, piisami, ihminen, terävät, luontoon kuulumattomat roskat.

SYÖN toukkia, hyönteisiä, etanoita, matoja, kotiloita ja hämähäkkieläimiä. Kun olen vielä nuijapäänä vedessä, syön bakteerimassaa ja pikkueläimiä.

LIIKUN:

Loikin vahvoilla takajaloillani tai kävelen. Uin sammakkoa, tietty.

ÄÄNTELEN:

Kurnutan lähinnä keväällä.

LEPAKKO

ASUN NÄIN: Päivisin piiloudun puun koloon, luolaan tai rakennukseen tai lepakonpönttöön. Syksyllä etsin talvehtimispaikan luolasta, onkalosta, kivikasasta, puun kolosta tai rakennuksesta. Lepäilen pää alaspäin roikkuen.

SYÖN öisin lentäviä hyönteisiä.

VAARAKSI MINULLE ovat ihminen, kissa sekä lisäksi pöllö.

ÄÄNTELEN NÄIN: Päästämäni äänet ovat niin korkeita, ettei niitä ihmiskorva kuule.

LIIKUN: Lennän hämärässä ja pimeässä kaikuluotaimeni ohjaamana.

6

BONGARIN BINGO

VIIKIN VIIDAKOSSA

Matka jatkuu syvemmälle Viikin ”viidakon” rantalepikkoon ja ruovikkoon. Alkumatkasta ohitetaan *arboretumin* puita, joita tavattiin jo ennen lintutornia. Viikin kosteikko on ruovikkoa, rantaniittyjä ja tervaleppäkorpia. Vedet kulkevat puroja, peltojen avo-ojia ja matalia lahtia pitkin ja nousevat keväällä tulvaniityille ja matalille rannoille.

OHJEITA

Jaa osallistujille bingoruudukot ja kynät. Jos kuljette ryhmissä, riittää yksi bingo/eläinperhe. Pelaajat voivat merkitä nimensä viivalle. Käy läpi ruudukon sisältö, jotta kaikki saavat selvän tehtävästä. Rastikaa ympyröihin ensin sellaisia asioita, joita olette jo nähneet:

- **PAIKKA** Kuljetaan Keinumäen lintutornilta Hakalan lintulavalle pitkospuita ja polkua pitkin.
- **TARVITAAN** Bingoruudukko ja kynä/ryhmä tai osallistuja, jokaiselle perheelle tai jokaiselle osallistujalle kopio seuraavan aukeaman bingoruudukosta.

KERÄTÄÄN HAVAINTOJA

”Mitä olet nähnyt retkellä tähän mennessä? Emme ehkä kaikki huomanneet samoja asioita. Rastikaa ruudukkoonne asiat, jotka olette nähneet alkumatkan aikana.

Matka jatkuu polkua ja pitkospuita pitkin. Pitkospuut suojaavat kulkijan jalkoja kastumasta ja luontoa tallaantumasta. Pitkospuilta ei siksi astuta sivuun. Rantapolku on aika kapea, siksi sitä kuljetaan hanhenmarssia lintulavalle saakka.

Ole tarkkana: katsele, kuuntele, nuuhki, tunnustele. Matkalla huomaat ehkä lisää rastittavaa bingoon.”

LISÄÄ TEHTÄVIÄ RANTAPOLULLE

TUTKI

millainen on tervalepän lehti. Mistä sen voi tunnistaa? Löydätkö tervalepän ”käpyä”?

ETSI rantapuista tikankolo.

TUNNUSTELE

Sano matkalla käsipäivää maahanmuuttajalle, pihdalle, meikäläisen kuusen serkulle. Millaisilta sen neulaset tuntuvat?

KUUNTELE rantapolulla, millaista ääntä ruovikko pitää.

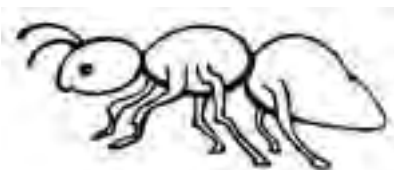
KOSTEIKKO on maan ja veden rajapintaa, matalaa vettä tai alavaa rantaa. Se on koko ajan tai osan aikaa vuodesta veden peittämä. Kosteikkoja ovat mm. tulvaniityt sekä mataloituneet järvet ja merenlahdet. Sana kosteikko kuvaa usein muita ”märkiä maita” kuin soita. Kosteikkoja kutsutaan ”maiseman munuaisiksi”: ne puhdistavat vettä, tasaavat tulvia, suojelevat rantavyöhykettä ja ovat pohjavesivarastojen täyttöalueita. Kosteikossa kasvaa kasveja, jotka pystyvät kasvamaan hapettomissa tai vähähappisissa olosuhteissa. Kosteikkoon liittyvillä tulva-alueilla voi kasvaa puita ja pensaita.

BINGON BONGARIT

☐ järviuoko

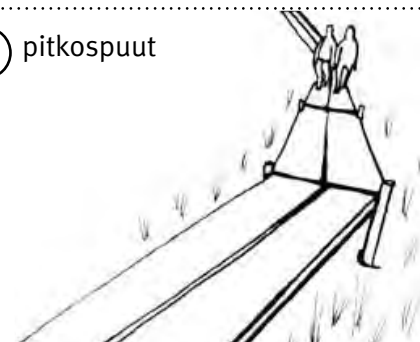
☐ muurahainen

☐ kukkiva kasvi (kukka)

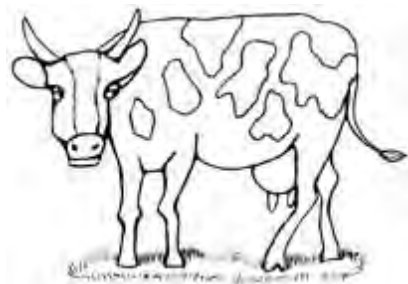
☐ pitkospuut

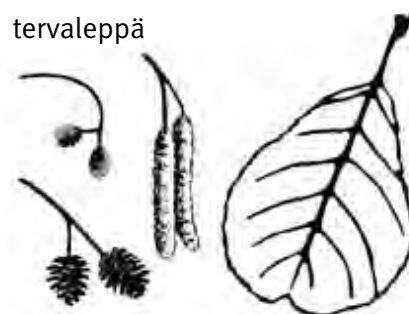
☐ kääpä

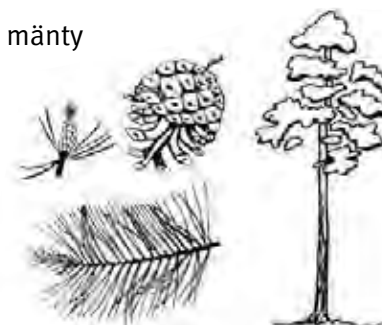
☐ lehmä

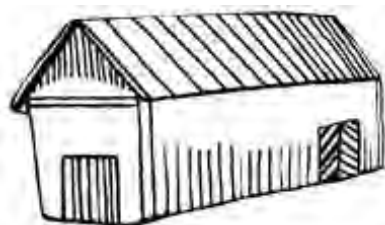
☐ tervaleppä

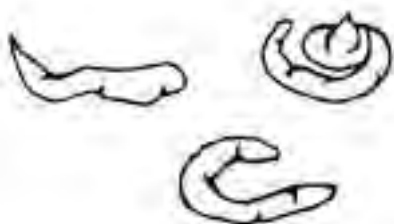
☐ mänty

☐ lato

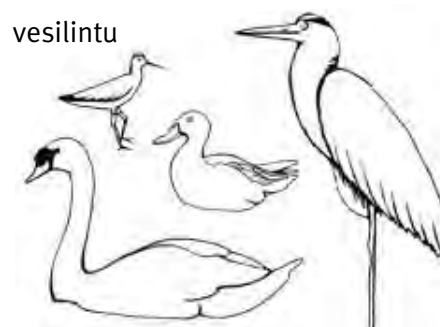

☐ linnun kakka

☐ Paras oma havainto, piirrä tai kirjoita.

☐ vesilintu

☐ lepakon
lepopönttö

☐ pelto

☐ oravan syövä käpy

☐ SUPERbonus:
luontovalvoja

BONGARIN BINGO

6 BONGARIN BINGO

TERVALEPPÄKORVESSA

Keväällä kosteassa korvessa on erityisen kaunista, kun rentukat, valkovuokot ja kurjenmiekat kukkivat.

Tervaleppä on vaativa kasvi. Se tarvitsee tasaista kosteutta, paljon valoa ja sopivia ravinteita. Tervaleppä kasvaa tiheässä korvessa pitkäksi, suorarunkoiseksi ja hoikaksi. Tervaleppä elää enintään 120- vuotiaaksi. Tiheissä kasvustoissa se kuolee nuorempana ja tarjoaa ”lahon ystäville” mainion elinympäristön.

Kostean rantametsän runsaat lahoppuut ja pökölöt tarjoavat hyönteisille ja niiden toukille kotikoloja. Siksi lintuja pesii leppäkorvessa tiheässä. Myös käävät (löydetty 70 eri lajia) ja lahottajasienet (lähes 100 lajia) viihtyvät leppäkorvessa.

PIKKUTIKAN KOTISEUTU

Myös pikkutikka viihtyy mainiosti tervaleppäkorvessa, josta se löytää syötävää. Viikissä pikkutikkoja pesii noin 10 paria. Montako tikkaa täällä suunnilleen pesii?

Pikkutikka on talitaisen kokoinen, Suomen pienin tikka (24g). Vanhin rengastettu pikkutikka on ollut yli 6 -vuotias.

Pikkutikan soidinhuuto on nopea, kimittävä ”ki-ki-ki...”, ja kutsuääni lyhyt ”kik”. Keväällä ne rummuttavat innokkaasti puunrunkoja: ”Tämä on minun aluettani!” Pesäkolonsa ne kaivertavat pehmeään lahoppuuhun noin 2 metrin korkeuteen. Koiras hoitaa poikasia naarasta innokkaammin. Talvella pikkutikat elävät hiljakseen ja hakevat ruokaa myös ruovikosta.

TERVALEPPÄN lehti on pyöreähkö ja tylppäkärkinen ja kärjessä on pieni lovi. Sen silmut ovat keväällä tahmeita. Se kukkii jo huhtikuussa ennen lehtien puhkeamista ja levittää siitepölyä, jolle moni on allerginen. Eminorkoista kehittyy loppukesällä pikkuruusia käpyjä, joiden sisältä siemenet leviävät veden mukana kelluen. Tervalepältä puuttuu ruska; sen lehdet putoavat vihreinä.

LISÄÄ TIETOA

RUOVIKKO RANNALLA*

Luonnonsuojelualueen ruovikkoon on ihmisiltä pääsy kielletty ja muuallakin se on vaikeakulkuista maastoa. Supikoiran tai ketun kulkiessa ryti rytisee.

Järviruoko on suurin heinämme. Se kasvaa Suomessa jopa 4-metriseksi ja viihtyy rehevöityneessä vedessä. Sen ensin ruskeanvioletteja, sitten ruskeita kukintoja kutsutaan *röyhyiksi*. Siemenet, joissa on karvatupsu, kypsyvät ja leviävät talvella. Ruoko valtaa alaa juurakoidensa avulla, joten siemenet ovat oikeastaan tarpeettomia. Piisamit syövät mielellään ruokojen juurakoita.

Ruokoja voi kasvaa neliömetrin alalla 300, joten ruovikko tarjoaa linnuille hyvän suojan. Ruokojen keskellä pesii arkoja lintuja, joita ei näe ehkä koskaan, mutta kuulee iltaisin ja öisin. Rytikerttunen sitoo taitavasti pesänsä ruokojen väliin. Syyskesällä, kun saraikossa on runsaasti hyönteisiä, monet muutkin linnut kuten ruokokerttuset, kerääntyvät ruovikkoon tankkaamaan ravintoa pitkää muuttomatkaa varten.

Suuren osan vuodesta ruovikko peittää rantaa vaaleankeltaisena mattona. Touko-kesäkuun vaihteessa maisema on kaksivärinen: vanhan keltaisen alle nousevat uudet, vihreät ruo'ot. Ne kasvavat jopa 10 cm päivässä! Minkä värinen ruovikko on juuri nyt? Onko se yksi- vai kaksivärinen?

*** eli ruoikko, ruokoluhta, ryti tai saraikko, MUTTA EI KAISLIKKO**

JÄRVIRUOKO eli sarpa kasvaa kuivalla maalla monien kasvien seurana, mutta kostealla aluella, jopa metrin syvyisessä vedessä se valtaa alueen lähes kokonaan itselleen. Järviruoko ei kärsi saasteista monien muiden kasvien tavoin. Nykyään sen voimakasta leviämistä pidetään alueella ongelmana ja sitä halutaan rajoittaa mm. niittämällä ja laidunnuksella.

7 KYYTÖÄIDIN TARINA

Alla olevan kyyttöäidin tarinan on kirjoittanut ja kuvan piirtänyt 9-vuotias **Maija Ylikotila**, joka on tutustunut kyyttöihin Viikissä.

”Hei! Minä olen kyyttöäiti. Minun nimeni on Siidu. Olen synnyttänyt yhden vasikan. Sen nimi on Kalle. Kalle on kyllä jo 1,5- vuotias. Ja minä vasikoin jopa omin päin. Kalle syntyi kesällä ison koivun juurelle Viikin rantalaitumelle. Minä annoin hänen juoda tisuistani eli utareista lämmintä maitoa. Nopeasti Kalle oppi kulkemaan perässäni niityllä muiden mukana.

Asumme Lopella, mutta tulemme aina kesälomalle Viikkiin, koska täällä on meille oma aita ja täällä me syömme ja olemme kuin kotonamme. Viikissä minä tapaan joka kesä kolmea lintuystävääni, joiden nimet ovat Pekka Punajalkaviklo, Kaisa Kaulushaikara ja Liisa Liro.

Me tulemme aivan hyvin toimeen pelkillä luonnonheinillä, ja meitä voi laiduntaa metsissä tai rantaniityillä. Siellä me saamme olla vapaasti ja ihmetellä maailmaa. Mutta talvella me menemme isäntämme Joukon luokse Lopelle. Joka syksy minut, Kalle ja muut lehmät kerätään yhteen ja viedään karjakuorma-autolla kotitalalle. Joukon luona me tapaamme kanoja, hanhia, kaneja, koiria, kissoja ja lampaita.

KARJA HOITAA MAISEMAA

Lintulavalta näkyy hyvin ruovikon ”karjatie”, jota kyytöt köpöttävät kesäduuniin. Kyytöt tuodaan rantalaitumelle hoitamaan maisemaa. Kun laiduntavaa karjaa on sopivasti, rannat saadaan pysymään avoimina ja rantaniittyjen kasvillisuus monipuolistuu. Karjan tallaamat mutakuljut ovat ”ruokapaljuja”, kahlaajien ja varpuslintujen suosimia ruokailupaikkoja.

Me kyytöt eli itäsuomenlehmät olemme pieniä ruskeavalkoisia karjaeläimiä, olemme siis pienempiä kuin tavalliset lehmät. Ja meitä sanotaan vielä ketteräjalkaisiksi, seurallisiksi, leikkisiksi ja luonteikkaiksi. Jos olet ihmetellyt mistä kyyttö -sana tulee, niin minä voin kertoa. Se tulee siitä, kun meidän selässä on kyyn muotoinen, leveä valkoinen raita. Siksi meitä kutsutaan kyytöiksi.

Mutta minähän voin kertoa teille miksi meitä on niin vähän enää. Katsos, kun ennen meitä oli paljon enemmän, me olimme suosittuja. Se oli ihanaa aikaa! Mutta sitten tuli muista maista isoja lehmiä ja meitä ei ollut enää niin paljon, koska isoista lehmistä sai enemmän lihaa ja maitoa. Meitä ei ole kuin 400 yksilöä koko maailmassa ja siksi me olemme aika harvinaisia.”

Maija Ylikotila

- PAIKKA Hakalan lintulava
- TARVITAAN Kiikareista on iloa.
- MUUTA Näkymistä nautitaan lavalta, maastoon meno on kielletty. Lavan infotaulut kertovat alueella kesäisin laiduntavasta karjasta: kyytöistä ja suomenlampaista.

KYYTÖT kuuluvat harvinaistuneeseen Suomen alkuperäiskarjaan. Alkuperäiskarja jaetaan kolmeen rotuun: itäsuomalainen eli kyyttö (jäljellä alle 400), länsisuomalainen (n.4000 yksilöä) ja pohjoissuomalainen eli lapinlehmä (alle 400). Kyyttö on siis erittäin uhanalainen, kuten lapinlehmäkin.

8 LINTUTORNISSA

TIPURAUHA

Lintujen tarkkailijat haluavat, että portaisa ja tornissa kuljetaan hiljaa. Tömistely tai pomppiminen tärisyttävät tornin lattiaa, eikä kaukoputkilla pysty silloin näkemään kunnolla. Tornissa vallitkoon siis "tipurauha"! Jos tornissa on lintuharrastajia, heiltä voi kysyä, mitä näkyy. Joskus he saattavat antaa sinunkin katsoa kaukoputkellaan.

LINTUHARRASTUKSESTA

Viikkiä kutsutaan lintuharrastajien peruskouluksi. Näin hieno lintualue asutuksen lähellä innostaa tutustumaan lintuihin tarkemminkin.

Alkuun tarvitaan kiikari, lintukirja ja vihko havaintojen eli *havisten* muistiin merkitsemistä varten. Täällä aloitteleva harrastaja tapaa usein lintukonkareita, joilta saa neuvoja ja kuulee mielenkiintoisista havainnoista.

Kokeneemmat harrastajat hankkivat kaukoputken. Se on kallis mutta hyvä apuväline 1-2 km:n päässä olevien lintujen tunnistamiseen. Kaukoputki "tuo" linnun tarkkailijan lähelle. 20 kertaa suurentava putki näyttää 200 metrin päässä olevan linnun, kuin se olisi 10 metrin päässä.

Tarkkailun lisäksi monet harrastajat myös valokuvaavat lintuja, huolehtivat lintujen talvi-ruokinnasta, kiinnittävät niille pesintää varten pönttöjä ja osallistuvat lintujen suojeluun. Lintuharrastajille on omia kerhoja. Tämän alueen lintukerho Timali on saanut nimensä aluella asustavan viiksitimalin mukaan.

Harrastajat ovat auttaneet lintututkijoita, ornitologeja, keräämällä paljon tärkeää tietoa tämänkin alueen linnustosta. Tiedot linnuista taas kertovat luonnon tilasta yleensä.

BONGAUS

on yksi lintuharrastuksen muoto. Bongarit "metsästävät" harvinaisia lintuhavaintoja pitkienkin matkojen päästä. Kun joku lajin tunnistava on nähnyt harvinaisen linnun, bongari saa viestin hakulaitteeseen eli piippariinsa ja lähtee itse paikalle katsomaan.

Jotkut pitävät intomielistä bongausta hulluutuksena ja turhana bensan polttamisena. Siksi on kehitetty luontoa kuluttamattonta bongausta; lintuja voi bongata myös unista, parvekkeelta tai elokuvista.

Harrastajat ovat antaneet linnuille hauskoja lempinimiä: Punajalkaviklo punkku ja sitruunavästaräkki on sittis. Kyhmyjoutsen on styroksi tai kyhmäri. Kanahaukkaa kutsutaan agentiksi, töyhtöhyppää vanikaksi tai vantuksi ja harmaahaikaraa ardeaksi (tieteellisen nimen mukaan).

KIIKAROIDAAN JA HAVISTELLAAN

Opasta lapsia kiikareiden käytössä. Lintuharrastajat luonnostelevat kynällä paperille linnun yksinkertaisen kuvan tuntomerkkeineen. Siitä on apua lajien tunnistamisessa ja muistamisessa. Sitäkin kannattaa kokeilla!

VIIKIN- VANHANKAUPUNGINLAHDEN ALUE on yksi Suomen 96 kansainvälisesti tärkeästä lintualueesta. Täällä on tavattu lähes 300 lintulajia ja pesiviä lajeja noin 110. Alueella tavattuja uhanalaisia lintuja ovat mm. nuolihaukka, pikkutikka ja ruisrääkkä.

BONGAA Gardenian pihapiiristä kiva, pieni lintuharrastajien oma kauppa. Siellä myydään mm. lintuja, joista puristettaessa kuuluu oikea linnun ääni.

- PAIKKA Hakalan lintutorni
- TARVITAAN Kiikareita/ kaukoputki, havisteluun paperi ja kynä
- MUUTA WC lähellä

9 METSÄN KERROSTALOSSA

METSÄSSÄ

Millaisessa paikassa nyt ollaan? Miten tämä eroaa ruovikosta? Mistä tietää, että ollaan metsässä? Miten metsä eroaa puistosta, pihasta tai puutarhasta?

Ajatellaan, että kasvit ja sienet muodostavat kerroksia metsän talossa. Alin, pohjakerros on matalien kasvien ja sienten (alle 20cm). Seuraavan, kenttäkerroksen muodostavat ruohot, heinät ja varvut (20-50cm). Pensaskerros ulottuu puolesta metrillä kahden metrin korkeuteen (0,5-2m). Puut kasvavat elämänsä aikana alhaalta pohjakerroksesta omaan valtakuntaansa puukerrokseen(2m-).

Viereinen kuva kertoo viitteellisesti kerroksista ja niissä liikkuvista eläimistä. Metsän kerrostalo muodostuu kasveista. Talossa asuvat ja liikkuvat monen kokoiset eläimet. Tähän taloon on kuvattu kaksi rappua:

- Ö- rappu ötököille eli pikkueläimille,
- E- rappu vähän isommille eläimille.

KATSELE JA KUUNTELE

Pysähdy ja sulje silmät. Montako erilaista ääntä kuulet? Nosta pystyyn sormi jokaiselle äänelle. Avaa silmät - montako sormeaa on pystyssä sinulla tai kavereillasi?

Näetkö täällä merkkejä eläinasukkaista? Ehkä näet jonkun eläimenkin. Etsitään silmillä merkkejä metsän asukkaista: jälkiä, pesäpaikkoja, jätöksiä, ruokailun jälkiä.

- **PAIKKA** Hakalan metsä, josta löytyy myös kyltti: "Tämä on luonnontilaista metsää."

YLÄKERTA = PUUKERROS

Millaisia kasveja kasvaa metsätalon yläkerrosta asti? (Puita: kuusi, mänty, koivu, pihlaja, haapa.) Mitkä eläimet siellä viihtyvät ja miksi? Miten ne liikkuvat?

- Ö-rappu: pistiäiset, kovakuoriaiset
- E-rappu: varis, tiaiset, rastaat, tikat, lepakot, orava

KESKIKERROS = PENSASKERROS

Keskikerroksen kasveja ovat paatsama, pähkinäpensas, taikanmarja, terttuselja, pajut ja pienet puut. Mitkä eläimet siellä liikkuvat?

- Ö-rappu: päiväperhoset, yökköset, kiitäjät, mittarit, mesipistiäiset
- E-rappu: pajulintu, kertut

ALAKERTA = KENTTÄKERROS

Metsän talon alakertaa ovat matalat heinät, ruohot ja varvut. Mitä eläimiä siellä liikkuu?

- Ö-rappu: etanat, kotilot, muurahaiset
- E-rappu: fasaani, kertuset, pajulintu, myyrät, hiiret, kettu, kärppä, lumikko, metsäjänis, rusakko, supikoira, mäyrä, siili, sammakko, sisilisko, kyy, vaskitsa

KELLARI = POHJAKERROS

Metsän talon kellarista löytyy kasvien juuria, sienirihmastoa sekä kuolleiden kasvien maa-
tuvia osia eli *humusta*. Millaset eläimet siellä viihtyvät? Mitähän ne mahtavat syödä?

- Ö-rappu: maaperäeläimet, etanat, madot
- E-rappu: kontainen (ent. nimi maamyrrä)

LUONNONTUTKIJAT puhuvat metsän kasvillisuuskerroksista; pohja-, kenttä-, pensas- ja puukerros. Niitä ei opetella, vaan tehdään yhdessä havaintoja metsän rakenteesta ja mietitään, millaista ravintoa ja suojaa metsä tarjoaa asukkailleen.

10 LOPPURUTISTUS

Miksi luonnonsuojelualue on kiva paikka myös ihmiselle?

Loppurastilla kuulostellaan bingon tuloksia, nautitaan Viikari-runoista, ehkä välipalasta tai juomastakin.

BINGON PÄÄTÖS

Merkitään bingoon vielä loppumatkan lintulavan jälkeen tehdyt havainnot. Sitten lasketaan pisteet ja julistetaan tulokset:

0- 2 PISTETTÄ

Taisit/taisitte kulkea reitin silmät kiinni. Osaatko siis nukkua kävellessä? No, hieno taito se on sekin! Pärjäisit mainiosti yöretkellä.

3- 7 PISTETTÄ

Sinulla oli ainakin toinen silmä auki. Onneksi et kuitenkaan eksynyt joukosta ja pysyit pitkospuilla.

8- 12 PISTETTÄ

Onnea: Olet kulkenut silmät auki ja aistit avoinna. Hienosti havaittu!

13- 16 PISTETTÄ

Viikin mestari! Voittamaton Viikari!

ARVOITUS

Mulla on duunarin asenne päällä, en ole kiikissä, vaan olen kesätoissa täällä Viikissä. Sorkillani mutakuljun talleen, niin niin kahlaajille ruokapaljun ruohikkoon mallaan. Kuka olen?

Loppuloitsun avulla astutaan pois Viikin luonnon taikapiiristä ja taputetaan käsiä tai tömistellään jalkoja. Tai etsitään paikalta suosikkipuu, jolle annetaan loppurutistus!

*Polulta astun, astun ulos
Tässä on luontoretken tulos.
Matka takana, oli oppaana
mustanpuhuva kana!*

► **PAIKKA** Risteys metsänreunassa ennen aukeaa. Istuudutaan hetkeksi, jos tamineet ja sää sen sallivat.

► **TARVITAAN** Bingoruudukot, kynät

SOVELLA loppurastia osallistujien voimien mukaan. Kertaukseen kannattaa palata vasta myöhemmin, jos innostusta ja aikaa riittää. Tässä vaiheessa pientä kulkijaa varmaankin väsyttää.

VIIKIN KUNINKAALLISET
Kahlaajat ja kerttuset,
ruoko, rehut muut,
sienet ja käävät pienet,
lepikon leppikset, rantaniityn täysikuut,
metsänhämy ja mudan murkinat,
ovat prinsssejä ja prinsessoja,
valtiaita tässä
jännässä lintukosteikossa!

Mänty puhisi: olenpa honka.
Kulkijan nuppiin puusta käpy kopsahti.

Ruoko rahisi ja suhisi.
Tervaleppä varpaitaan vedessä uitti.
Etsikää minut, kehotti kääpä.
Vesilintu joutsen ui ja pelkkä telkkä.
Muurahainen kaahasi pitkin pitkospuita ja mukanaan lastia raahasi.

Illalla "nahkalappu" heräsi ja lentävät ruokansa ilmasta keräsi.
Lintu lennosta kakkansa nakkas.

Pelto pönötti, lato sen kyljessä tönötti.
Lehmä peilasi lätäköstä: Onko otsatukkaa? Ja haukkasi kukkaa.

Vielä vastaan käveli luonnon palvoja – jaa, ettei vain olisi se kuuluisa luontovalvoja?

B I N G O !

LINTUHARRASTAJAN KAVERIT

Sen kaveri uikku sanoo: "muikku", kalan nielaisee ja bongarin putkeen muikeasti hymyilee.
Sen kaveri luhtahuitti piiskaa heiluttaa "huit, huit, huit" ja ruovikossa lymyilee.
Sen kaveri luhtakana lipuu vakavana. Yöllä se kummasti mölyää, kuin kiljuva possu.
Sen kaverin nokikanan harittaviin varpaisiin ei sovi tossu.
Sen kaverit timalit ääntävät dting, kuin jousta näppäilevät.
Sen kaverit kerttuset rahisten räppäilevät ja korrelta toiselle rydissä käppäilevät.
Sen kaveri haikara seisoo lailla arvokkaan herran,
Sen kavereita alleja näkyy parven verran.

